

Steffen SCHLANDT

APORTUL FAMILIEI SCHNEIDER LA DEZVOLTAREA MUZICALĂ A BRAȘOVULUI

Zusammenfassung: Drei Mitglieder der Familie Schneider sind zwischen den Jahren 1772 und 1875 mit der Orgelmusik und dem Orgelbau in Kronstadt verbunden.

Diese sind: **Martin** Schneider – Cantor und Organist

Petrus Gottlieb Schneider – Organist und Orgelbauer

Carl Schneider – Orgelbauer

Martin ist der Vater von Petrus Gottlieb, und dieser wiederum der Vater von Carl **Martin Schneider** wurde im Jahr 1748 als Sohn des Campanators in Weidenbach geboren und besuchte ab dem Jahr 1761 die Oberklassen des Gymnasiums in Kronstadt. Im Alter von 22 Jahre zog er nach Pressburg um die Musik zu studieren. Nach seiner Rückkehr nach Kronstadt wird er im Jahr 1772 Concantor an der Schwarzen Kirche und ab dem Jahr 1774 dann Cantor (Director chori), gleichzeitig "collega" am Gymnasium.

Am 6.7.1773 heiratete er Agnetha Lang, mit der er 10 Kindern hatte. Martin Schneider war bis zum 1792 an der Schwarzen Kirche angestellt, danach wurde er Prediger an der Blumenauer Kirche und ab dem Jahre 1799 Oberprediger in St. Bartholomae. Er starb in Kronstadt an der Wassersucht am 8.2.1812.

Martin Schneider bearbeitete im Jahr 1779 das evangelische Choralbuch für Kronstadt und veränderte etliche Choräle. Danach fand das durch ihn veränderte Choralbuch eine grosse Verbreitung in der weiteren Umgebung und wurde erst im Jahr 1900 durch das neue Choralbuch von Rudolf Lassel und J.L. Bella ersetzt.

Ein interessantes Werk ist seine Matthäus Passion, ein erstes oratorisches Werk größeren Ausmasses, geschrieben in Kronstadt im Jahre 1774.

Die Besetzung enthält 6 Solisten, Chor und Orgelbegleitung. Nach dem eigentlichen Werk folgen noch Einlagesätze (in lateinischer Sprache), in denen Blasinstrumente eingesetzt werden.

Sein vielleicht wichtigstes Werk ist ein vierbändiges Compendium: "**Grundlage zur Praktischen Tonkunst** für jeden Liebhaber, insonderlich für den angehenden Violinspieler, Singer, Klavierspieler und Orgelspieler, der zugleich die Musikalische Composition lernen will" begonnen am 18. Januar 1803, in "Kronstadt in Siebenbürgen." Dieses Werk ist nach dem Tabulaturbuch von Daniel Croner (aus den Jahre 1681-1709) ein weiteres wichtiges Werk der Musiktheorie in Kronstadt. Durch diese beiden wichtigen Manuskripte können wir vieles über das gespielte Repertoire erfahren, über die technischen Möglichkeiten und das Niveau der gebotenen Musik.

Martin Schneider ist auch ein Gründungsmitglied des **COLLEGIUM MUSICUM**, einem Verein zur Pflege der Musik ausserhalb der gewohnten Orte (Kirchen und Militärkapellen). Dem Verein gehörten Mitglieder des Gymnasiums (Lehrer und Schüler) sowie auch interessierte Laien an. Es wurde zweimal pro Woche geprobt und meistens Samstagnachmittag öffentlich in der Aula des Gymnasiums gespielt.

Durch seine Schriften und Kompositionen sind uns wichtige Zeugnisse musikalischer Praxis des späten 18. und frühen 19. Jahrhunderts erhalten geblieben. Diese Zeit war für die Orgelmusik von einem Schattendasein hinter den viel effektvolleren orchestralen Kompositionen geprägt.

In der Musik von Martin Schneider ist einiges von den barocken Vorbildern zu spüren, anderes wiederum atmet den klassischen Geist und hat mehr Eleganz und "Galanterie". Ein glücklicher Zustand war vielleicht die Aufbruchstimmung im Burzenländer Orgelbau des ausgehenden 18.

Jahrhunderts. Martin Schneider hatte vermutlich ein reges Interesse an den neuen Orgelbauten von Johann Prause (baute Orgeln ab 1780-1800) oder an denen von Johann Thoïs. Diese (damals) neuen Instrumente eignen sich hervorragend zur Wiedergabe dieser Musik. Interessanterweise wurde die Musik von Martin Schneider nach 200 Jahren zu einem Zeitpunkt wiederentdeckt wo genau diese Orgeln restauriert und in ihren Ursprungszustand zurückversetzt werden.

Petrus Gottlieb und Carl Schneider haben keine Kompositionen hinterlassen, dafür einige sehr schöne Orgelwerke. Petrus Gottlieb Schneider war erst Organist an der Schwarzen Kirche und danach Orgelbauer. Er übernahm einige optische Anregungen von Johann Prause in der Gestaltung der Orgelprospekte. Carl Schneider baute ca. 30 Instrumente nach dem Muster der grossen Buchholz Orgel der Schwarzen Kirche und gilt als einer der besten Orgelbauer des 19. Jahrhunderts in Siebenbürgen. Er restaurierte auch die meisten der Orgeln im Burzenland und übernahm den Respekt seines Meisters Buchholz vor den alten Orgelwerken, indem er sie sehr behutsam instandsetzte und altes historisches Material sicherte.

Contribuția muzicală a familiei Schneider (originară din Ghimbav) este până în acest moment prea puțin cunoscută, chiar și în rândul muzicienilor, și oferă unele surprize foarte plăcute prin prisma tratatelor muzicale, dar și a repertoriului și inventarului de instrumente păstrate.

Primul reprezentant și din punct de vedere componistic, cel mai important este **MARTIN SCHNEIDER**. Născut în anul 1748 la Ghimbav, ca fiu al unui campanator (clopotar), Martin Schneider frecventează, din anul 1761, cursurile Gimnaziului Honterus, unde absolvă clasele superioare. La vârsta de 22 de ani pleacă la Pressburg/Posonium, astăzi Bratislava (Slovacia), pentru a studia muzica. După întoarcerea la Brașov, Martin Schneider devine, în anul 1772, Concantor la Biserica Neagră și, din anul 1774, Cantor (Director chori) și totodată „Collega” la gimnaziu. La data de 6.7.1773 se însoară cu Agnetha Lang, cu care va avea 10 copii, născuți între anii 1774 și 1799. Unul dintre acești copii este PETRUS GOTTLIEB SCHNEIDER, cel care va deveni organist și constructor de orgi.

Martin Schneider îndeplinește activitatea muzicală la biserica parohială (Biserica Neagră) până în anul 1792, când devine predicator la biserica evanghelică din Blumăna. În anul 1799 devine predicator superior (Oberprediger) la biserica Bartolomeu. Martin Schneider moare la data de 8.2.1812, la Brașov, de un edem.

Îi putem analiza activitatea muzicală datorită compozițiilor și tratatelor muzicale păstrate la diferitele arhive din Brașov și Sibiu. Sunt păstrate următoarele compoziții și lucrări teoretice:

1774	Cantată funerară <i>Ei du frommer Knecht</i> , Arhiva Bisericii Negre (ABN)
1774	<i>Patimile după Matei</i> – oratoriu, ABN
(<i>Passions Historie</i> wie sie abgesungen wird mit neuen Chorälen)
1802	<i>Cantata pentru Vinerea Mare</i> , ABN
1803	<i>Praktische Tonkunst/Principii de bază ale artei muzicale</i> , Arhiva Națională Sibiu,
4 volume; incluse în aceste volume sunt și piese demonstrative, care pot fi folosite
și în afara contextului: 4 prelucrări de coral, 14 piese libere (Preludii, Sonate, Fugi)
1808	Motet funerar <i>Die Blume pranget und fällt ab</i> , găsit la Râșnov și păstrat astăzi la
Arhiva Bisericii Sibiu (ABSB)
s. a.	5 preludii pentru orgă, ABSB
1 vals

Următoarele lucrări sunt date dispărute:

- 1776 Cantata *So schlafe denn selig*
 s. a. Cantata *Vater unser Felder Hoffen*
 s. a. Cantata *Lobsinget dem Herrn ihr Glücklichen Beyde*

Martin Schneider a fost și cel care a prelucrat **cartea de corale** a bisericii evanghelice din Brașov în anul 1779. Această carte nouă de corale a avut o răspândire deosebită în toată zona și există și astăzi în arhivele diferitelor biserici. De abia în anul 1900 a fost înlocuită de cartea de corale elaborată de J.L. Bella (Sibiu) și R. Lassel (Brașov).

De interes deosebit este lucrarea sa amplă **Passions Historie** adică *Patimile după Matei*, scrisă în anul 1774, o primă lucrare oratorică compusă la Brașov. Distribuția este formată din 6 soliști (evangelist, Iisus, Petru, Iuda, Pilat, servitoare), cor și orgă. După Patimi, mai apar instrumente de suflat și coarde, dar acest pasaj se pare că este o inserție în slujba de Vinerea Mare și limba folosită este latina (spre deosebire de restul lucrării, care este în germană).

Cea mai amplă lucrare este însă tratatul în patru volume *Grundlage zur Praktische Tonkunst für jeden Liebhaber, insonderlich für den angehenden Violinspieler, Singer, Klavierspieler und Orgelspieler, der zugleich die Musikalische Composition lernen will*.

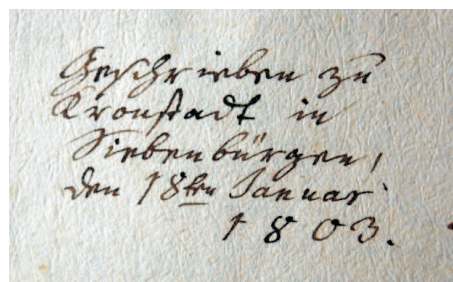
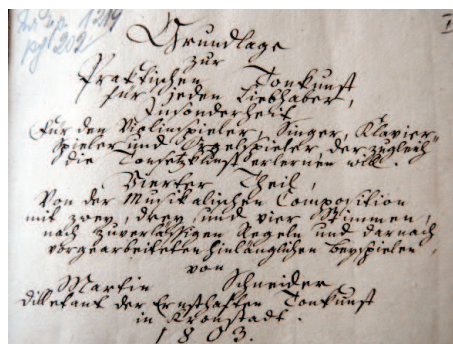
Acest manual de teorie muzicală urma să fie de folos aceluia care doreau să înceapă cu primele noțiuni de muzică și, gradual, să progreseze până la compozițiile pentru patru voci. Pentru aceștia, Martin Schneider a scris acest *Compendium*, după cum ne relatează în prefața primului volum. Autorul încheie prefața volumelor cu dorința ca această lucrare să le ajute multora, care, din amatori, vor deveni cunoscători, și semnează la data de „18 ianuarie 1803, Kronstadt in Siebenbürgen”.

Este o lucrare foarte amplă și riguroasă, cu o abordare a tuturor domeniilor de interes pentru amatorul de muzică, dornic să învețe un nou limbaj – cel muzical.

Interesant ni se pare folosirea unui termen care apare în perioada clasică, urmând să devină, mai ales în Romanticism, un termen foarte des folosit: *geniu* – compozitorul se dezvoltă de la un „meșteșugar” (J.S. Bach), la un „copil minune” (Mozart) și apoi devine un geniu...

După caietele teoretice copiate de Daniel Croner (1656-1740), acest *Compendium* – tratat de muzică – este primul manuscris muzical important scris la Brașov. Astfel, avem deja două tratate muzicale din Brașov, care reliefează mai bine nivelul de pregătire al dascălilor și poate al aceluia care doreau să se inițieze în această artă.

Exemplele muzicale din interiorul tratatului sunt poate cele mai interesante, datorită faptului că ne oferă un repertoriu, despre care nici nu am știut că există (muzică de orgă din Brașov la cumpăna dintre secolele XVIII și XIX). Nivelul general al acestor compoziții pentru orgă nu este unul foarte ridicat, și totuși putem găsi printre aceste compoziții cel puțin 5 lucrări instrumentale care pot fi

ășezate lângă orice altă lucrare din acel timp din Europa. Muzica de orgă a suferit un declin puternic odată cu reducerea influenței Bisericii și cu secularizarea – și acest lucru s-a schimbat doar la venirea lui Mendelssohn.

Martin Schneider a fost până acum un ilustru necunoscut și aceasta pe nedrept. Cu activitatea și lucrările sale, a lăsat o mărturie a vieții muzicale din Brașov la cumpăna dintre veacuri. Tot de numele său se leagă și prima instituție muzicală care aduna benevol membrii săi în scopul interpretării muzicii: Collegium Musicum. Această asociație s-a constituit din amatori și profesioniști, care se întâlneau de două ori pe săptămână, în auditoriul Gimnaziului, pentru a studia

un repertoriu care, ulterior, era prezentat și în public, de obicei sâmbăta de la ora 16 la ora 19.

Protocolul de început al activității s-a semnat pe 24.10.1767, la Brașov, și a cuprins următorii semnatari: Lucas Hermann (organist), 5 gimnaști orașenești, prefectul Gimnaziului, 5 coriști, 5 elevi ai Gimnaziului, 4 persoane fără funcție deosebită și un constructor de orgă. Printre cei cinci coriști îl întâlnim și pe tânărul de 19 ani Martin Schneider. Dacă această asociație a activat până la desființarea ei (în anul 1784) nu putem ști, însă este important să consemnăm activitatea unei grupări muzicale care avea ca scop prapagarea repertoriului valoros. S-au achiziționat partituri și știmate la oratorii, 35 de simfonii, s-au primit note – în regim de donație – pentru numeroase lucrări ale compozitorilor: Hasse, Dittersdorf, Telemann, C.Ph.E. Bach, Hertel, Graun, Bernasconi, Paganelli, Thessarini, Stölzel.

Martin Schneider a fost cantor la catedrală (Biserica Neagră) doar între anii 1772 și 1792. Apoi a devenit predicator la două biserici evanghelice din oraș. Faptul că a compus mai departe și mai ales că a scris tratatul muzical pe vremea când era predicator la Blumăna, ne demonstrează că interesul său pentru muzică a rămas neschimbat și că probabil a activat mai departe și pe plan muzical. În orice caz, a reușit să predea această tradiție fiului său, Petrus Gottlieb Schneider.

PRESSBURG – POSONIUM 1787 – astăzi Bratislava – a fost, în vremea în care Martin Schneider a studiat acolo muzica, unul dintre cele mai importante orașe din Regatul maghiar, un loc în care micul Mozart a cântat la vârsta de 6 ani (1762), la fel și Haydn. Acolo, în anul 1778, s-a născut compozitorul Johann Nepomuk Hummel. Dezvoltarea orașului a atras multe personalități și putem afirma că Martin Schneider a beneficiat de deschiderea înspre marea lume.

PETRUS GOTTLIEB SCHNEIDER

Despre fiul lui Martin Schneider sunt păstrate mult mai puține date, nici măcar datele nașterii și decesului nu sunt deocamdată descoperite. Prima mențiune o aflăm la cununia sa, la data de 25.11.1812, cu Juliana Devai, din Apața. În matricolele de nuntă, la funcția sa, apare titulatura: Stadt

Organist – organistul orașului – o referire clară la Biserica Neagră. Alte referiri despre el nu s-au putut afla din documentele cercetate.

El va avea doi copii: Juliana Emilie Schneider (n. 1814) și Carl Schneider (n. 1817).

Paralel cu profesia de organist, se pare că a învățat și construcția de orgi, deoarece îl vom găsi ca meșter al unor orgi:

- ucenic la orga din Cața 1803
- orga din Șercaia (distrusă 1917)
- reparația orgii din Avrig
- orga din biserica evanghelică maghiară din Brașov 1836
- orga din Rodeș 1838
- orga din Hălmeag 1838-1845 (!)

Alte instrumente despre care se presupune că le-ar fi făcut sunt cele din Martinești și Zălan (jud. Covasna).

Pentru alte date din biografia lui Petrus Gottlieb Schneider mai trebuie să așteptăm noi descoperiri din arhive. Orga din biserica maghiară din Brașov este prețuită într-o descriere a unui vizitator, cunoscător al muzicii, care îi laudă curățenia intonației, sunetul plăcut și soliditatea materialului.

În orice caz, Petrus Schneider a fost constructorul de orgă care l-a cunoscut pe C.A. Buchholz la venirea sa la Brașov, în anul 1836. Pe atunci fiul său avea 19 ani. Îl recomandă lui Buchholz pentru a-l ajuta la construcția orgii.

CARL SCHNEIDER (31.3.1817-18.3.1875)

Este fiul lui Petrus Gottlieb și nepotul lui Martin Schneider.

În anul 1836 intră în contact cu maestrul de orgi Carl August Buchholz și participă la construcția mării orgi din Biserica Neagră între anii 1836 și 1839. După terminarea ei, participă la construcția orgii din Stralsund (Germania), unde o va întâlni pe Friederike Eggerts, viitoarea sa soție. În anul 1841 se întoarce și dezvoltă o activitate foarte prolifică de constructor de orgă. În decurs de 34 de ani construiește cel puțin 20 de orgi cu unu și două manuale. Din punct de vedere artistic și stilistic, sunt în totalitate în tradiția constructorului berlinez. Atât calitatea lucrăturii, cât și valoarea artistică sunt de o certă importanță europeană. Avem orgi foarte valoroase cu două manuale și 18-25 de registre la Agnita, Seleuș, Laslea Mare și Livezile. Celelalte instrumente sunt cu doar un manual, dar cu aceeași calitate, mult peste nivelul altor constructori de orgă din Transilvania.

Schneider a construit și la mai mare depărtare de Brașov, a devenit un constructor cunoscut în toată Transilvania și a fost chemat și la Iași pentru a confecționa o orgă.

Carl Schneider a fost cel mai prolific constructor de orgi din Brașov din secolul al XIX-lea. În ultimii ani ai vieții sale îi va lua locul Jozsef Nagy, venit din Budapesta – care va da ștafeta mai departe lui Carl Einschenk. Așa, tradiția construcției de orgi se păstrează la Brașov din anul 1780, când Johann Prause a devenit primul constructor de renume, care își mută atelierul în orașul nostru.

Carl Schneider a murit la data de 18.3.1875, de febră tifoidă.